

Προετοιμασία για ένταξη μαθητών με πρόβλημα όρασης σε δημοτικά σχολεία βλεπόντων

Ράνια Χιουρέα, Υπ. Διδάκτωρ στην Εκπαίδευση των Τυφλών -Πανεπιστημίου Γενεύης, Σχολική Σύμβουλος Π.Ε.

Η εκπαίδευση βρίσκεται σε εποχή αλλαγών και προσαρμογών σε νέες αντιλήψεις, ενώ γενικότερα επικρατεί περισσότερη κοινωνική κατανόηση και αποδοχή των εκπαιδευτικών αναγκών των παιδιών με ειδικές ανάγκες.

Το σημερινό θεσμικό πλαίσιο για την ειδική αγωγή στην Ελλάδα, παρέχει τη δυνατότητα να υπάρχει πρόγραμμα ένταξης τυφλών μαθητών στα «κανονικά» σχολεία.

Στόχοι της ένταξης γενικά, είναι η αποϊδρυματοποίηση και η δημιουργία δυνατοτήτων, ευκαιριών και συνθηκών για την εκπαίδευση των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, καλύτερων από του Ειδικού Σχολείου.

Ειδικότερα ως προς την **εκπαίδευση των τυφλών ή με μειωμένη όραση (αμβλυώπων) παιδιών, οι σκοποί της εκπαίδευσής τους** ταυτίζονται με τους σκοπούς των βλεπόντων. Μόνο τα διδακτικά μέσα και οι μέθοδοι διδασκαλίας αλλάζουν. Ο μαθητής που δε βλέπει, μπορεί κάλλιστα, χρησιμοποιώντας τις υπόλοιπες αισθήσεις του και με την κατάλληλη βοήθεια, να αποκτήσει τις απαραίτητες γνώσεις και να αναπτύξει τις ικανότητες και την προσωπικότητά του, όπως και οι βλέποντες συμμαθητές του.

Στόχοι της εκπαίδευσης ατόμων με προβλήματα όρασης είναι:

- Η αποτελεσματική αξιοποίηση των δυνατοτήτων και ικανοτήτων τους.
- Η ένταξή τους στην παραγωγική διαδικασία.
- Η αλληλοαποδοχή με το κοινωνικό σύνολο.

Στην Ελλάδα επιχειρήσαμε την **πρώτη απόπειρα ένταξης τυφλών μαθητών σε Δημοτικό Σχολείο**, άτυπα, τον Απρίλιο του 1987, στο 5ο Δημοτ. Σχολείο Καλλιθέας-Αθήνα, με τρεις μαθήτριες και ένα μαθητή της Γ' τάξης. Η εμπειρία αυτή άφησε τις καλύτερες εντυπώσεις προς όλες τις κατευθύνσεις και εμπλεκόμενα μέρη, δηλ. μαθητές βλέποντες και μη, εκπαιδευτικούς, γονείς, κλπ. Οι ίδιοι μαθητές αποφοίτησαν τον Ιούνιο του 1990 από το 2ο Δημοτικό Σχολείο Μοσχάτου. Έκτοτε τυφλοί μαθητές φοιτούν πλέον σε κοινά σχολεία σε όλη την Ελλάδα. Υπάρχουν βέβαια ακόμα διάφορες δυσκολίες και ατέλειες, όπως ανεπαρκής κάλυψη σε διδακτικό-εποπτικό υλικό, σε εκπαιδευτικούς ειδικοτήτων κ.α.

Για να γίνει όσο το δυνατό πιο ομαλά η ένταξη των τυφλών/αμβλυώπων μαθητών στο κοινό σχολείο:

Τόσο η διεθνής εμπειρία όσο και η δική μας στην Ελλάδα, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα προγράμματα ένταξης που έχουν τα καλύτερα αποτελέσματα είναι εκείνα που ξεκινούν με καλές προϋποθέσεις, κυρίως συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων, αλλά και στοιχειώδους σχετικής προετοιμασίας.

Πριν ξεκινήσουμε ένα πρόγραμμα ένταξης θα πρέπει με κατάλληλους χειρισμούς και ενέργειες να εξασφαλίσουμε έγκαιρα ορισμένες βασικές προϋποθέσεις:

- Είναι πολύ σημαντικό **να υπάρχει καλή θέληση από όλες τις πλευρές** και διάθεση για συνεργασία. Διευθυντές και δάσκαλοι να δείξουν ενδιαφέρον και διάθεση να στηρίξουν τα αντίστοιχα προγράμματα ένταξης στα σχολεία τους.
- Άλλη βασική προϋπόθεση για την ομαλοποίηση και ολοκλήρωση της προσπάθειας ένταξης παιδιού με σοβαρό πρόβλημα όρασης είναι η **προετοιμασία για την ένταξη**. Χρειάζεται οργάνωση και μεθοδικότητα. Δεν αφήνουμε τίποτε στην τύχη:

1.- Κατάλληλη **προετοιμασία του ίδιου του τυφλού/αμβλύωπα μαθητή** κυρίως από πλευράς συμπεριφοράς, ανεξαρτητοποίησης, δραστηριότητας, αλλά και μαθησιακής, κλπ, ώστε να μην αισθάνεται μειονεκτικά σε σχέση με τους βλέποντες συμμαθητές του και να είναι σε θέση να σταθεί ισάξια στην τάξη.

2.- **Ενημέρωση των εμπλεκομένων μερών:** Αρκετά συχνά η αρνητική πρώτη αντίδραση δασκάλων, βλέπόντων μαθητών και των γονέων τους, οφείλεται στην άγνοια. Για να πετύχουμε την αποδοχή και στήριξη του προγράμματος, χρειάζεται να γίνει η κατάλληλη ενημέρωση όχι μόνο του δασκάλου του τμήματος, αλλά όλων των δασκάλων και του Διευθυντή αρχικά και αργότερα των γονέων και των συμμαθητών.

A) Ενημέρωση των δασκάλων του σχολείου, των συμμαθητών και των γονέων τους:

Στόχος είναι να δώσουμε γενικές πληροφορίες συγκεκριμένες και κατατοπιστικές, για να κατανοήσουν όλοι ότι το παιδί με προβλήματα όρασης που θα εντάξουμε στο σχολείο, μπορεί να συμμετέχει ισάξια και να προσφέρει στη σχολική τάξη, αρκεί να του δώσουμε τις κατάλληλες ευκαιρίες. Για το λόγο αυτό θα αναφερθούμε και θα εξηγήσουμε:

- Την ιδιαιτερότητα του μαθητή με προβλήματα όρασης.
- Πώς συμπεριφερόμαστε στον τυφλό/αμβλύωπα μαθητή.
- Ότι το παιδί που δε βλέπει χρειάζεται αποδοχή, στήριξη, κατανόηση και ενθάρρυνση για να συμμετέχει σε όλες τις δραστηριότητες.

B) Ενημέρωση του Συλλόγου Διδασκόντων του σχολείου:

Τους δασκάλους του σχολείου θα τους ενημερώσουμε επιπλέον και για πιο εξειδικευμένα θέματα όπως:

- Προσαρμογές των μεθόδων διδασκαλίας για να καλύψουμε τις ανάγκες του τυφλού/αμβλύωπα μαθητή.
- Ποιος είναι ο ρόλος του ειδικού εκπαιδευτικού στο πρόγραμμα ένταξης τυφλού/αμβλύωπα μαθητή και το πώς συνεργάζεται με το δάσκαλο της τάξης υποδοχής.
- Πώς θα επιλέξουμε την αίθουσα διδασκαλίας και πώς θα τη διαμορφώσουμε καλύτερα για τις ειδικές ανάγκες του τυφλού/αμβλύωπα μαθητή.

1.- **Εξασφάλιση διδακτικού και λοιπού προσωπικού:** Έγκαιρα, πριν αρχίσει η σχολική χρονιά, θα πρέπει να έχουμε εξασφαλίσει τα άτομα που πρόκειται να ασχοληθούν με την εκπαίδευση του τυφλού/αμβλύωπα μαθητή:

α. **ειδικός δάσκαλος στήριξης**, που θα βοηθά τον τυφλό μαθητή προσαρμόζοντας τις μεθόδους διδασκαλίας, εποπτικά, κ.α.

β. **εκπαιδευτικοί ειδικοτήτων** για ορισμένα ειδικά μαθήματα που είναι απαραίτητα στην εκπαίδευση των τυφλών, όπως π.χ. προσανατολισμός-κινητικότητα, εργοθεραπεία ή φυσικοθεραπεία.

2.- **Εξασφάλιση των κατάλληλων βιβλίων:** Με την έναρξη του σχολικού έτους, το παιδί με πρόβλημα όρασης θα πρέπει να έχει τα δικά του βιβλία, γραμμένα με την ανάγλυφη γραφή Braille, αν πρόκειται για τυφλό ή με μεγεθυμένα γράμματα, ανάλογα με το μέγεθος γραμμάτων που μπορεί να διαβάσει, αν ο μαθητής έχει μερική όραση (αμβλύωπας).

Ο επίσημος φορέας έκδοσης σχολικών βιβλίων που είναι ειδικά κατασκευασμένα για χρήση του τυφλού μαθητή είναι το ΚΕΑΤ. (Κέντρο Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης Τυφλών στην Καλλιθέα). Επίσης ο «ΗΛΙΟΣ», το αντίστοιχο Κέντρο Εκπαίδευσης Τυφλών στη Θεσσαλονίκη εκδίδει βιβλία για άτομα με προβλήματα όρασης.

3.- **Εξασφάλιση της αναγκαίας υλικοτεχνικής υποδομής:** Έγκαιρα θα πρέπει να διαμορφωθεί κατάλληλα η σχολική αίθουσα, να εξασφαλιστούν πιθανόν τα κατάλληλα έπιπλα, οπωσδήποτε τα απαραίτητα διδακτικά μέσα όπως μηχανές γραφής Braille, ανάγλυφα εποπτικά μέσα, μεγεθυντικοί φακοί, λάμπες ή άλλα βοηθήματα, κα.

4.- **Συνεργασία γονέων-εκπαιδευτικών:** Χρειάζεται απαραίτητα να υπάρχει στενή συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους γονείς των μαθητών που θα ενταχθούν, για να εξασφαλιστούν καλύτερα και οι παραπάνω προϋποθέσεις.

Και να μην ξεχνάμε:

- Το παιδί με προβλήματα όρασης είναι παιδί σαν όλα τ? άλλα.
- Με θέληση και φαντασία μπορούμε να βρούμε τρόπους συμμετοχής του σε διάφορες δραστηριότητες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Ράνια Χιουρέα, Εισαγωγή στην εκπαίδευση των τυφλών στην Ελλάδα, εκδόσεις Λύχνος, Αθήνα 1998.
- Ράνια Χιουρέα, Σημειώσεις Σεμιναρίου: Δραστηριότητες και βοηθήματα για τη διδασκαλία γραφής και ανάγνωσης σε τυφλούς και αμβλύωπες μαθητές. Μέρος 1ο: Η πρώτη ανάγνωση για τυφλούς μαθητές., Μ.Δ.Δ.Ε. Οκτώβριος 1999.
- Ράνια Χιουρέα, Σημειώσεις Σεμιναρίου: Δραστηριότητες και βοηθήματα για τη διδασκαλία γραφής και ανάγνωσης σε τυφλούς και αμβλύωπες μαθητές. Μέρος 2ο: Η πρώτη ανάγνωση για αμβλύωπες μαθητές., Μ.Δ.Δ.Ε. Οκτώβριος 1999.

B. ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- CORN ANNE, LESLEY, MARTINEZ IRIS, When you have a visually handicapped child in your classroom: Suggestions for Teachers, American Foundation for the blind, N.Y., 1990.
- LEVACK N., Low Vision: A Resource Guide with Adaptations for Students with Visual Impairments, Austin Texas; Texas school of the Blind and Visually Impaired, 1991.
- NJOROGI M.N., Working with low vision pupils; Some useful considerations, Paper presented at a Seminar for Teachers of pupils with visual Impairments, Kajiado, Kenya, 1994.